

Materiały Zdzisława Kazimierza Stiebera w zbiorach Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie (1903–1980) (159)

Spuścizna Zdzisława Stiebera została ofiarowana Archiwum Polskiej Akademii Nauk przez wdowę profesor Marię Obrębską-Stieberową 24 IV 1990 r. (nr w księdze nabytków 1958). Z kolekcji Archiwum PAN *Teczki zagadnieniowe – zbiór autografów* 31 I 2002 r. zostały wydzielone listy Zdzisława Stiebera i włączone do jego spuścizny. Praca Zdzisława Stiebera *Dialekt Łemków* została przekazana Archiwum Polskiej Akademii Nauk 19 II 2002 r. przez Instytut Sławistyki PAN wraz ze spuścizną profesora Jana Janowa. W Zbiorze Medali APAN znajduje się poświęcony Zdzisławowi Stieberowi i wybity z okazji 25-lecia Polskiej Akademii Nauk (1976) brązowy medal autorstwa Jerzego Jarnuszkiewicza; medal trafił do zbiorów Archiwum PAN 21 III 2000 r. (nr w księdze nabytków 883) jako dar profesora Romana Taborskiego. Na rewersie medalu jest płaskorzeźba z wizerunkiem Pałacu Staszica i pomnika Mikołaja Kopernika oraz napis „PAN 1976”, na awersie zaś inskrypcje „Towarzystwo Warszawskie Przyjaciół Nauk 1800”, „Akademia Umiejętności 1872”, „Polska Akademia Nauk 1951”. 27 VI 2012 r. profesor Janusz A. Rieger z Instytutu Badań Interdyscyplinarnych „Artes Liberales” Uniwersytetu Warszawskiego przekazał PAN Archiwum w Warszawie zeszyt w twardej okładce liczący 225 kart (nr w księdze nabytków 2665) z prośbą o „włączenie materiałów do archiwum profesora Zdzisława Stiebera, m.in. ze względu na związki autora [Włodzimierza Mossóczego] z profesorem Zdzisławem Stieberem”. Zeszyt zawiera przedwojenne materiały Włodzimierza Mossóczego (1926–1927) o gwarze „Rusinów Łemków powiatu grybowskiego, w szczególności wsi Stawisz y i Śnietnicy, Królowy Ruskiej [obecnie Górnej] i Boguszy”, zebrane przez niego i przekazane Stieberowi. W zeszycie są uwagi Zdzisława Stiebera i pieczętka II Pracowni Dialektologicznej Zakładu Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk, której Zdzisław Stieber był kierownikiem w latach 1957–1960. Materiały przekazał Zdzisław Stieber Januszowi A. Riegerowi do wykorzystania. Zawarty w zeszycie słowniczek został opublikowany w czasopiśmie „Slavia Orientalis”.

Do zeszytu dołączona jest wizytówka Mossóczego z 19 V 1927 r. z krótkim listem o treści: „Drogi Zdziśku, masz zeszyt, lecz bądź tak łaskaw oddać mi go przed wakacjami. O ile się okaże, że nie będę go potrzebował, będę mógł zostawić Ci go na dłużej”¹.

Zespołowi Zdzisława Stiebera nadano w Archiwum Polskiej Akademii Nauk sygnaturę 159. Objętość materiałów po uporządkowaniu wynosi 0,15 m.b. Spuścizna składa się z 17 jednostek archiwalnych uzupełnionych 4 aneksami.

Dokumenty Zdzisława Stiebera zostały podzielone na pięć grup. Obejmują one materiały z lat 1921–1981. Grupę I (ok. 1938–1939) stanowi opracowanie *Dialekt Łemków* (j. 1). Praca ta, niestety niekompletna (347 luźnych kart), zachowała się w APAN w postaci rękopisu oraz druku z poprawkami rękopiśmiennymi autora (obszerne fragmenty wstępu). Materiały do niej zbierał Zdzisław Stieber w latach 1934–1935 oraz w 1936 i w 1937 r. na terenach Polski i Czechosłowacji zamieszkałych przez ludność łemkowską. W części badań pomagał mu ówczesny magister Przemysław Zwoliński, językoznawca, ukraiński, późniejszy dyrektor Instytutu Sławistyki Uniwersytetu Warszawskiego. Oddana do druku we wrześniu 1939 r. praca uległa zniszczeniu w poligrafii lwowskiej w czasie II wojny światowej. Dzięki staraniom i współpracy ówczesnego docenta Janusza Riegera wydana została przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu w 1982 r. w oparciu o część uratowanego rękopisu, do którego Zdzisław Stieber wrócił dopiero w ostatnich miesiącach życia, i kilka wcześniej opublikowanych artykułów.

Najobszerniejszą grupę – II – stanowią materiały biograficzne twórcy spuścizny (1921–1980), wśród których znajduje się napisany około 1970 r. pamiętnik (28 stron maszynopisu) obejmujący wspomnienia Zdzisława Stiebera z okresu lwowskiego, czyli z lat 1937–1944 (j. 9). Tekst wspomnień jest zamieszczony w niniejszym tomie.

Do grupy II należą dokumenty osobiste Zdzisława Stiebera (1927–1974, j. 2), a wśród nich jest: odpis jego świadectwa urodzenia i chrztu (1943), poświadczenie przynależności twórcy spuścizny do gminy stołecznego królewskiego miasta Krakowa (1927), książeczka wojskowa (1929), dowód osobisty (1935), karta meldunkowa (1941), odpis świadectwa ślubu zawartego w Rzymskokatolickiej Parafii Świętego Michała w Warszawie 2 VII 1934 r., wydany 20 II 1951 r. przez łódzkiego notariusza Wiesława Olędzkiego, poświadczenie obywatelstwa miasta Łodzi z 9 III 1948 r. małżonków Zdzisława i Marii Stieberów, zamieszkałych przy ulicy Julianowskiej 18, a także legitymacja członka rzeczywistego Polskiej Akademii Nauk (1974). Łącznie jest tu 28 kart w języku polskim, niemieckim i łacińskim.

¹ Materiały Zdzisława Stiebera, APAN, 159, j. 17, k. 225.

Nr. 1348/35

Nazwisko **Stieber**

Imię **Zdzisław Kazimierz**

Data urodzenia **7.11.1903**

Miejsce urodzenia **Kraków**

Imię ojca **Karol** matki **Julia**

Zawód **asystent u. j.**

Miejsce zamieszkania **st-kr.m. Kraków**

Wzrost **wysoki**

Twarz **pojęty**

Włosy **c. blond**

Oczy **i. piwne**

Znaki szczególne **Za Prezydenta m. 10.10.1935.**

Wydany dnia **10.10.1935.**

Kierownik M. Urz. Ew. Ludn. **Władysław Włodarczyk**

ZARZĄD MIŁOŚLIWOSTI w st. krol. mie. KRAKOWIE

Miejsce na fotogralię

Stieber

(Własnoręcznie podpis osoby wyżej wymienionej w dowodzie)

Stosownie do art. 19 rozp. Prezydenta R. z dnia 16 marca 1928 r. o ewidencji i kontroli ruchu ludności (Dz. U. R. P. Nr. 32, poz. 309) oświadczam, że wymieniony a) w niniejszym dowodzie p. **Stieber Zdzisław Kazimierz** jest obywatel(m) polsk(m), co zostało stwierdzone na podstawie **art. 2. ust. 1 lit. b. 10.10.1935. U.R.P.**

Nr **891/35**

Prezydenta miasta

KUBALSKI

Naczelnik Wydziału administracji ogólnej

50. Wśród dokumentów osobistych znajduje się m.in. dowód osobisty Z. Stieberta z 1935 r.

Najobszerniejszą podgrupę stanowią dokumenty dotyczące nauki i pracy Zdzisława Stieberta na Uniwersytecie Jagiellońskim (j. 3). W ich liczbie zaś są m.in. książeczki legitymacyjne Wydziału Filozoficznego nr 1262 i 15 448 z lat 1921–1928, wyszczególniające obowiązujące przedmioty i liczbę godzin na nie przeznaczonych. Jest tu też poświadczenie odbycia przez młodego Stieberta praktyki studenckiej w Laboratorium Fabrycznym Galicyjskiego Karpackiego Naftowego Towarzystwa Akcyjnego z siedzibą w Gliniku Mariampolskim. Praktyka trwała od 30 VI do 1 IX 1922 r. Jest tu też poświadczenie zaliczenia przez twórcę spuścizny ćwiczeń w II Zakładzie Chemicznym uczelni, nazywanym Szkołą Profesora Dziewońskiego. Według profesora Karola Dziewońskiego, dziekana Wydziału Filozoficznego UJ w latach 1920–1922, wybitnego chemika i dydaktyka, Stieber był to „pracownik pilny, sumienny i zamiłowany”². Karol Dziewoński napisał 10 X 1925 r. w podsumowaniu ćwiczeń: „Mogę zapewnić, że w razie udzielenia mu stypendium pomoc tę wyzyska on z korzyścią dla siebie i społeczeństwa, znalazłszy dobrą możliwość kształcenia się w dobrym kierunku, tj. chemii organicznej”³. Część

² Tamże, k. 53.

³ Tamże.

51. Zdjęcie Zdzisława Stieberta w indeksie, lata 20.

materiałów w tej podgrupie to poświadczenia zdania egzaminów z chemii nieorganicznej (ocena dobra – 1922 i bardzo dobra – 1923) oraz zaliczenia: ćwiczeń z analizy jakościowej (ocena dobra – 1923), zajęć w pracowni chemicznej (ocena bardzo dobra – 1923) i fizycznej (ocena dostateczna – 1925), repetytorium z fizyki doświadczalnej (ocena dostateczna – 1925), ćwiczeń z fonetyki opisowej z głównym językiem polskim (ocena bardzo dobra – 1926), języka starobułgarskiego (ocena bardzo dobra – 1926), czeskiego, słowackiego (ocena bardzo dobra – 1926) i łużyckiego (ocena bardzo dobra – 1927), złożenia dwugodzinnego rygorozum z filologii polskiej i słowiańskiej (ocena celująca – 1929), a także uzyskania absolutorium (1929).

Włączono tu również: dyplom magistra filozofii w zakresie filologii polskiej, uzyskany przez Zdzisława Stieberta 23 XI 1928 r. na podstawie ocenionej jako bardzo dobra pracy *Nazwy miejscowe pasma Gorców w Beskidzie Zachodnim*; dyplom doktora filozofii otrzymany 19 VI 1929 r. na podstawie dysertacji *O słowackich gwarach południowego Spisza*; poświadczenie nadania stopnia docenta filologii słowiańskiej Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego na podstawie uchwały Rady Wydziału z 16 VI 1934 r., popartej przez Senat Akademicki 4 VII 1934 r.; mianowanie starszym asystentem na Seminarium Języka Polskiego i Seminarium Językoznawczym Słowiańskim Uniwersytetu Jagiellońskiego z wymiarem 30 godzin tygodniowo i uposażeniem według grupy VIII w 1935 r., VII w 1936 r., ustalonej Rozporządzeniem Rady Ministrów z 19 XII 1933 r.; zaproszenie profesora Zdzisława Stieberta na Katedrę Dialektologii Słowiańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego

w 1946 r. Materiały w tej podgrupie obejmują dokumenty z lat 1921–1946 i liczą 73 karty.

Z okresu 1928–1938 pochodzą liczące 9 kart dokumenty zawierające informacje o przyznaniu Zdzisławowi Stieberowi przez Ministerstwo Szkolnictwa i Oświecenia Publicznego w Pradze stypendium na studia w Czechosłowacji, zawiadomienia o udzieleniu przez Fundusz Kultury Narodowej stypendium na studia w Niemczech oraz zasiłków na badania w 1935 r. dialektu Łemków (600 zł) i na prace badawcze w 1938 r. gwar Bojków (800 zł); dołączono tu też korespondencję w wymienionych sprawach (j. 4). 22 X 1928 r., delegując Zdzisława Stiebera jako stypendystę Rządu Czechosłowackiego w roku akademickim 1928/1929, „Ministerstwo [Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego] prosi o okazanie wymienionemu w razie potrzeby pomocy i wszelkich ułatwień w sprawach z jego studiami związanych”⁴. 23 IX 1931 r. z kolei Zarząd Funduszu Kultury Narodowej „prosi polskie placówki zagraniczne o pomoc i wszelkie ułatwienia w sprawach związanych ze studiami pana Zdzisława Stiebera”⁵. Przyznając zasiłek w 1935 r., Zarząd FKN pisze: „O ile praca Pańska ukaże się w druku, nadeśle Pan ją do Zarządu Funduszu Kultury Narodowej w jednym egzemplarzu”⁶.

Do II grupy należą papiery poświadczające pracę Zdzisława Stiebera w Państwowym Gimnazjum im. 1. Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Gabriela Narutowicza w Łodzi na stanowisku nauczyciela tymczasowego (1930) i w Prywatnym Gimnazjum oo. Pijarów w Rakowicach koło Krakowa. Wśród omawianych tu materiałów jest zwolnienie Zdzisława Stiebera na jego własną prośbę przez kuratora Okręgu Szkolnego Łódzkiego dra J[ana] Gadowskiego „od obowiązującego wymiaru godzin nauczania na przeciąg czasu od 15 IX 1930 r. do 31 I 1931 r. celem umożliwienia Panu prowadzenia badań naukowych nad językiem polskim” oraz zgoda kuratorów Okręgu Szkolnego Krakowskiego Mariana B. Godeckiego i dra Eustachego Nowickiego na nauczanie języka polskiego i propedeutyki filozofii w języku polskim (1932–1933 i 1934–1935). Dokumenty te obejmują lata 1930–1934 i liczą 5 luźnych kart maszynopisu (j. 5).

Dla badaczy drogi naukowej profesora Zdzisława Stiebera bardzo ważne są papiery związane z pracą w instytucjach naukowych we Lwowie (j. 6). Do jednostki tej włączono dokumenty poświadczające pracę Zdzisława Stiebera na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie (8 kart), w tym mianowanie go 14 IX 1937 r. profesorem nadzwyczajnym filologii słowiańskiej Wydziału Humanistycznego, podpisane przez prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

⁴ Tamże, j. 4, k. 1.

⁵ Tamże, k. 4.

⁶ Tamże, k. 8.

Ignacego Mościckiego. Zachowało się również świadectwo z 16 IV 1946 r. opatrzone nazwiskiem profesora Edmunda Bulandy, rektora Uniwersytetu Jana Kazimierza, kierownika tajnego nauczania akademickiego we Lwowie w latach okupacji, który został upoważniony przez ówczesnego ministra oświaty Czesława Wycecha do „wydawania oświadczeń całemu gronu nauczycielskiemu, które brało udział w tajnym nauczaniu”. Zaświadczenie to jest dowodem uczestnictwa Zdzisława Stiebera w tajnym nauczaniu akademickim na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Jana Kazimierza w czasie II wojny światowej. Wśród omawianych dokumentów uwagę zwraca wyciąg z protokołu posiedzenia Rady Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, odbytego 14 VI 1944 r. w sprawie przyspieszenia uzwyczajnienia profesora Zdzisława Stiebera; dodajmy, że starania o mianowanie Zdzisława Stiebera profesorem zwyczajnym miały miejsce już w okresie przedwojennym. W omawianej jednostce znalazły się zaświadczenia w języku ukraińskim z 13 IV 1940 r. i w języku niemieckim z 9 XI 1941 r. o zatrudnieniu Zdzisława Stiebera na Katedrze Języka Polskiego Uniwersytetu im. Iwana Franki we Lwowie oraz o jego pracy w Instytucie Badań nad Tyfusem Plamistym i Wirusami Rudolfa Weigla z 18 V 1942 r.

Jednostka 7 obejmuje materiały dokumentujące współpracę Zdzisława Stiebera z trzema innymi uniwersytetami. Historyk mediewista, współorganizator Uniwersytetu Poznańskiego w 1919 r. profesor Kazimierz Tymieniecki 28 XI 1945 r. przysłał Zdzisławowi Stieberowi w imieniu Dziekanatu Uniwersytetu Poznańskiego zaproszenie na Katedrę Sławistyki Wydziału Humanistycznego UP na miejsce profesora sławisty, twórcy pojęcia „morfonem”, autora m.in. prac o gwarach środowiskowych (żłodzijskiej, uczniowskiej, łowieckiej) Henryka Ułaszyna, który wykładał na wymienionej Katedrze przed II wojną światową (od 1921 r.). Henryk Ułaszyn

w roku szkolnym ubiegłym 1944/1945 korzystał z urlopu udzielonego mu na jego życzenie, nadesłał pismo z dnia 16 października, które Rada Wydziału uznała za rezygnację. Profesor Henryk Ułaszyn nie wznawia prośby o urlop i nie zapowiada również przybycia do Poznania w celu stałego objęcia Katedry Sławistyki. W dołączonym drugim piśmie z tejże daty profesor Henryk Ułaszyn proponuje na Katedrę Filologii Słowiańskiej 1-o loco właśnie Pana Profesora⁷.

Zdzisław Stieber nie podjął jednak pracy na Uniwersytecie Poznańskim, gdyż już 16 XII 1948 r. został mianowany Dekretem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Bolesława Bieruta profesorem zwyczajnym języka polskiego na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Łódzkiego w Łodzi, na którym

⁷ Tamże, j. 7, k. 1.

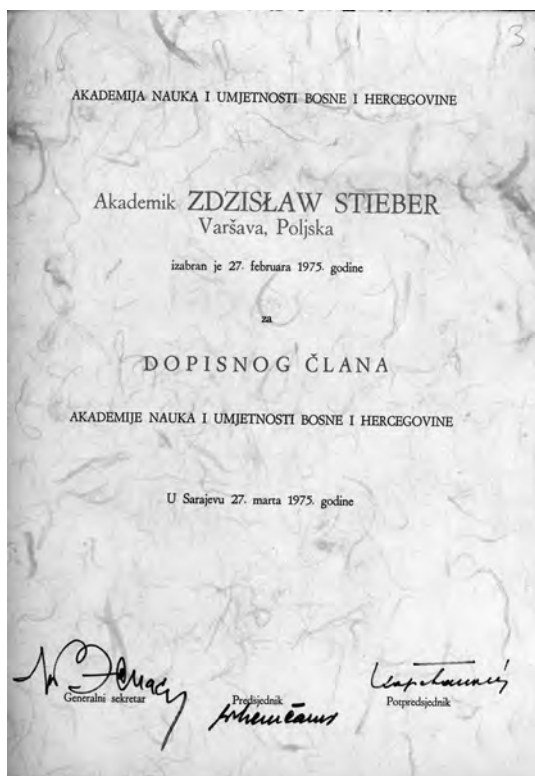
od 1 X 1945 r. pracował jako profesor kontraktowy. Zakres nauczania określono mu na

pięć godzin wykładów i dwie godziny ćwiczeń tygodniowo w ciągu całego roku akademickiego lub wymiar temu odpowiedni według zasady, że dwie godziny ćwiczeń odpowiadają jednej godzinie wykładu⁸.

Z dniem 1 IX 1952 r. profesor Zdzisław Stieber został z urzędu przeniesiony przez ministra szkolnictwa wyższego w rządzie Bolesława Bieruta Adama Rapackiego na Katedrę Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Warszawskiego, której potem, w latach 1952–1967, był kierownikiem.

W tej grupie dokumentów są także papiery dotyczące działalności Stiebera w polskich i zagranicznych akademiach, towarzystwach i instytucjach naukowych (1931–1980, j. 8). Są tu dyplomy członkowskie, powołania, pisma polecające w języku bułgarskim, chorwackim, polskim i słowackim, liczące 14 luźnych kart, pochodzące z następujących akademii i towarzystw naukowych: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine – 27 III 1975 r. (Stieber został wybrany na jej członka korespondenta 27 lutego tegoż roku); Българска академия на науките – 1 IX 1970 r. (Stieber został wybrany na jej członka zagranicznego 26 XII 1969 r.); Instytut Zachodnio-Słowiański przy Uniwersytecie Poznańskim – 6 III 1934 (Stieber został przyjęty w poczet członków zwyczajnych 3 marca tegoż roku); Matica Slovenská – 22 VI 1935 (jest to rekomendacja słowackiego stowarzyszenia kulturalno-naukowego, założonego w 1863 r. w mieście Turčianský Svätý Martin (obecnie Martin), w 1954 r. przekształconego w Słowacką Bibliotekę Narodową i Naukowy Instytut Wydawniczy); Polska Akademia Nauk Komitet Słowianoznawstwa – 3 II 1978 r. (Stiebera powołano na honorowego przewodniczącego Komitetu w kadencji 1978–1980); Polska Akademia Nauk Wydział I – 20 III 1980 r. (jest to korespondencja w sprawie składów osobowych różnych komisji do spraw nagród naukowych Wydziału I Nauk Społecznych za rok 1980, powołanych uchwałą podjętą na Sesji Plenarnej Wydziału I Polskiej Akademii Nauk 12 III 1980 r.; profesor Zdzisław Stieber wszedł w skład Komisji w zakresie Językoznawstwa im. Kazimierza Nitscha); Polska Akademia Nauk – 3 IX 1980 r. (jest to informacja o inicjatywach i pracach podjętych przez kierownictwo Polskiej Akademii Nauk w związku z aktualną sytuacją w kraju); Polska Akademia Umiejętności – 23 IX 1931 r. (12 czerwca tegoż roku Stieber został wybrany na członka Komisji Językowej PAU); Polska Akademia Umiejętności – 17 VIII 1945 (20 lipca tegoż roku Stieber został wybrany w poczet członków korespondentów Wydziału Filologicznego PAU); Polskie Towarzystwo

⁸ Tamże, j. 7, k. 2, 3.

52. Dyplom członkostwa Akademii Nauki i Umiejętności Bośni i Hercegowiny, 1975 r.

Językoznawcze – 30 IV 1974 (24 kwietnia tegoż roku Walne Zgromadzenie PTJ nadało Stieberowi tytuł członka honorowego). Wymienione materiały ułatwiają przynajmniej częściowe odtworzenie przebiegu kariery zawodowej i naukowej profesora Zdzisława Stiebera.

W grupie II wyróżnić można też materiały związane z jubileuszami, wśród których dominują wydzielone przez twórcę spuścizny, ułożone i przewiązane wstążeczką telegramy i listy gratulacyjne z 1964 i 1978 r. od osób prywatnych oraz instytucji polskich i zagranicznych z okazji 35-lecia oraz 50-lecia pracy naukowej profesora Zdzisława Stiebera (j. 10). Adresy te w języku bułgarskim, czeskim, niemieckim, polskim, rosyjskim, serbsko-chorwackim, słowackim i słoweńskim liczą 49 kart. Nadawcami listów i telegramów gratulacyjnych w 1964 r. byli: dyrektor Instytutu Języka Bułgarskiego Bułgarskiej Akademii Nauk, profesor Uniwersytetu Sofijskiego im. św. Klemensa z Ochrydy Lubomir Andrejczin; kierownik Katedry Języka Rosyjskiego Uniwersytetu Moskiewskiego im. Michaiła Łomonosowa, późniejszy doktor honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego (1973, promotor Witold Doroszewski) Ruben Iwanowicz Awaniesow; historyk, sławista, późniejszy profesor i kierownik Zakładu Historii Powszechnej Najnowszej

Uniwersytetu Jagiellońskiego Henryk Batowski; kierownik Kolegium Językoznawczego Czechosłowackiej Akademii Nauk profesor Jaromír Bělič; profesor Uniwersytetu Humboldta w Berlinie, późniejszy doktor honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego (1973, promotor Przemysław Zwoliński) Hans Holm Bielfeldt; sławista, profesor Samuil Borisowicz Bernstein; rumuński polonista, folklorysta, historyk literatury Chitimia Ion Constantin; niemiecki sławista z Instytutu Sławistyki Uniwersytetu w Lipsku, badacz słowiańskiej onomastyki profesor Ernst Eichler; emerytowany profesor Uniwersytetu Karola w Pradze Antonín Frnta; czeski filolog, bohemista z Instytutu Języka Czeskiego Czechosłowackiej Akademii Nauk Bohuslav Havránek; w imieniu Seminarium Sławistycznego Uniwersytetu we Frankfurcie nad Menem Ołeks Horbatsch; Instytut Słowianoznawstwa Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Moskiewskiego; Instytut Języka Macedońskiego Katedra Języków Południowosłowiańskich w Skopje (Institutot za makedonski jazik Katedrata za južnoslovenski jazici); profesor Uniwersytetu Karola w Pradze, kierownik Katedry Języka Czeskiego i Słowackiego reprezentujący współczesne językoznawstwo czeskie Alois Jedlička; polonista, członek Komitetu Ortograficznego Polskiej Akademii Umiejętności, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego i Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie Stanisław Jodłowski; Katedra Filologii Słowiańskiej i Seminarium Słowiańskie przy Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Karola w Pradze; Katedra Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego; zastępca dyrektora Instytutu Językoznawczego Węgierskiej Akademii Nauk Péter Király; czeski bohemista, sławista, etymolog, dialektolog František Kopečný; późniejszy profesor Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk i Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu Irena Kwilecka; językoznawca, sławista, profesor Uniwersytetu Sofijskiego im. św. Klemensa z Ochrydy i Bułgarskiej Akademii Nauk Iwan Lekow; słoweński dialektolog, profesor Uniwersytetu Lublańskiego Tine Logar; profesor Uniwersytetu Masaryka w Brnie, autor *Etymologicznego słownika języka czeskiego* Václav Machek; czeski językoznawca, profesor Uniwersytetu w Wiedniu, światowej sławy znawca języka staro-cerkiewno-słowiańskiego František Václav Mareš; polonistka, sławistka, wybitna dialektolog, profesor Uniwersytetu Warszawskiego Antonina Obrębska-Jabłońska; w imieniu Instytutu Filologii Słowiańskiej w Kolonii honorowy członek Międzynarodowego Komitetu Sławistów Reinhold Olesch; w imieniu Instytutu Języka Słowackiego Słowackiej Akademii Nauk w Bratysławie profesor Štefan Peciar; w imieniu Zakładu Słowianoznawstwa Polskiej Akademii Nauk macedonista profesor Włodzimierz Pianka; Pracownia Słownika Staropolskiego; poeta, publicysta i działacz kaszubski w podziękowaniu za prace z dziedziny kaszuboznawczej Leon Roppel; uczeń Zdzisława Stiebera Jerzy Rozentel, który napisał, że „jego [Zdzisława Stiebera] osoba

pozostanie na zawsze wzorem postawy prawdziwego człowieka nauki”⁹; ukraińskiego pochodzenia językoznawca, filolog, eseista, historyk literatury i krytyk literacki, wieloletni profesor Uniwersytetu Columbia w Nowym Jorku George Y. Shevelov; profesor Uniwersytetu Masaryka w Brnie Josef Skulina; Tadeuszowie [taki był oryginalny podpis nadawcy] Skwarczyńscy – Stefania Skwarczyńska, historyk i teoretyk literatury, profesor Uniwersytetu Łódzkiego, Tadeusz Skwarczyński, oficer Wojska Polskiego „z gratulacjami i życzeniami dla znakomitego uczonego i wychowawcy młodego pokolenia językoznawców”¹⁰; dziekan Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Sofijskiego im. św. Klemensa z Ochrydy profesor Stojko Stojkow; profesor językoznawstwa Uniwersytetu w Debreczynie Bela Sulan; historyk literatury, późniejszy profesor literatury staropolskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego Tadeusz Ulewicz; dyrektor Instytutu Języków i Literatur Czechosłowackiej Akademii Nauk profesor Zdeněk Vančura; macedoński językoznawca, sławista, profesor Uniwersytetu św. Cyryla i Metodego w Skopje Božidar Vidoeski; profesor Uniwersytetu w Sarajewie Jovan Vuković; orientalista, turkolog, profesor Uniwersytetu Warszawskiego Ananiasz Zajączkowski; sekretarz Wydziału I Nauk Społecznych Polskiej Akademii Nauk Stefan Żółkiewski.

Zachowana w Archiwum PAN paczka z pismami i telegramami gratulacyjnymi z 1978 r. jest znacznie mniejsza. Życzenia i powinszowania Zdzisławowi Stieberowi z okazji 50-lecia pracy naukowej składały następujące osoby i instytucje: Instytut Języka Polskiego Uniwersytetu Warszawskiego, Komitet Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk, Komitet Redakcyjny „Poradnika Językowego”, Redakcja „Prac Filologicznych”, profesor językoznawstwa Uniwersytetu Warszawskiego, pierwszy dyrektor Instytutu Języka Polskiego Mieczysław Szymczak, Towarzystwo Kultury Języka, Zakład Językoznawstwa Instytutu Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk.

Wśród omawianych materiałów jest zaproszenie dla Zdzisława Stieberta i jego żony Marii Obrębskiej-Stieberowej na uroczystość 35-lecia pracy naukowej profesora (21 X 1964 r., obecny Instytut Romanistyki, sala Śląska, ul. Oboźna 8) oraz zaproszenie dla Antoniny Obrębskiej-Jabłońskiej na uroczystość 75-lecia urodzin szwagra Zdzisława Stieberta, podpisane przez dyrektora Instytutu Słownoznawstwa Polskiej Akademii Nauk profesora Janusza Siatkowskiego. Uroczystość zaplanowano na 15 III 1978 r. w sali PAN Clubu na 3. piętrze Pałacu Staszica w Warszawie.

Jednostka 11 w zespole Zdzisława Stieberta, obejmująca medale i nagrody za działalność naukową, zawiera dokumenty poświadczające uhonorowanie wybitnego uczonego następującymi odznaczeniami: Złotym Medalem

⁹ Tamże, j. 10, k. 33.

¹⁰ Tamże, k. 36.

im. Josefa Dobrovskiego, czeskiego filologa, językoznawcy, sławisty, nadanym na VI Międzynarodowym Kongresie Sławistycznym w Pradze za wkład w rozwój nauk społecznych (1968); Medalem Stolema ustanowionym w 1967 r. jako najwyższe wyróżnienie dla osób zasłużonych dla pomorszczyzny, zwanym kaszubskim Noblem, przyznany uczoneму za *Atlas językowy kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich* przez działający przy Zrzeszeniu Kaszubsko-Pomorskim w Gdańsku Klub Studencki „Pomorania” (1975); Nagrodą Państwową I stopnia, przyznaną za całokształt prac naukowych w zakresie językoznawstwa w związku z obchodami 22 lipca Narodowego Święta Odrodzenia Polski (1980), której towarzyszy pismo gratulacyjne sekretarza naukowego Polskiej Akademii Nauk w latach 1972–1980 profesora inżyniera Jana Kaczmarka (1980).

W spuściźnie Zdzisława Stieberta znajdują się trzy duże ozdobne dyplomy występujące w postaci rulonów: dyplom doktora filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego z 1929 r. (j. 3), dyplom członkowski Bułgarskiej Akademii Nauk z 1970 r. (j. 8) oraz dyplom poświadczający przyznanie Złotego Medalu im. Josefa Dobrovskiego z 1968 r. (j. 11).

Grupa II włącza ponadto dokumenty gospodarcze i majątkowe, w tym dotyczące meldunków i zniżek emerytalnych. Materiałów tego rodzaju jest niewiele, bo zaledwie 5 kart w języku polskim i niemieckim pochodzących z lat 1935–1945. Są to: pisma Państwowego Zakładu Emerytalnego w sprawie wysługi emerytalnej, zaświadczenia o zatrudnieniu uczonego na Uniwersytecie Jagiellońskim i Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, wydane w celu przedstawienia Komisji Mieszkaniowej oraz uzyskania zniżki na przejazd kolejowe (j. 12).

Grupa III zawiera korespondencję wychodzącą (j. 13) i korespondencję wpływającą (j. 14, 15), w tym wiele listów od Kazimierza Nitscha, w większości na tematy ściśle zawodowe. Wśród korespondentów Zdzisława Stieberta są następujące osoby i instytucje: bułgarysta, profesor Institut national des langues et civilisations orientales w Paryżu Roger Bernard (1977, l. 1); profesor Institut national d'études slaves w Paryżu Jean Bonamour (1980, l. 1); włoski językoznawca, specjalista od języków indoeuropejskich i języka etruskiego, profesor Accademia Nazionale dei Lincei w Rzymie Giuliano Bonfante (1980, l. 1); Carl Winter Universitätsverlag w Heidelbergu (1969–1974, l. 3); specjalista w zakresie języków i literatury rosyjskiej i słowiańskich, profesor University of Illinois w Urbanie Frank Y. Gladney (1964, l. 1); poeta i publicysta Jerzy Hordyński (1966, 1980, l. 2); rosyjski lingwista i semiotyk, profesor Harvard University w Cambridge Roman Jakobson (1962–1963, l. 3); współautorka hasła *Zdzisław Stieber* w *Słowniku współczesnych pisarzy polskich* (Warszawa 1964, t. III, s. 224–228) Krystyna Kamińska (1963, l. 1); filolog ukrajinista Eugeniusz Mataszcak (1979, l. 1); założyciel (1943) i prezes

Polskiego Ruchu Obrony Łużyc „Prołuż”, poznański historyk kultury Słowian Zachodnich Alojzy Stanisław Matyniak (1964, l. 1); francuski slawista, profesor Institut d'études slaves w Paryżu, Uniwersytetu w Strasburgu i Collège de France w Paryżu André Mazone (1960–1967, l. 1 + nekrolog); językoznawca, slawista, dialektolog, kaszuboznawca, historyk języka polskiego, założyciel Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego, redaktor „Języka Polskiego”, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie Kazimierz Nitsch (1945–1957, l. 55 + załącznik); slawista, profesor University of Cincinnati w Cincinnati John P. Pauls (1977, l. 1); amerykański slawista, profesor na Wydziale Języków i Literatur Słowiańskich Yale University w New Haven Alexander M. Schenker (1971, l. 1); profesor Jurij Shevelov (1973–1980, l. 11); profesor Stefania Skwarczyńska (1980, l. 2); Józef Świdrowski, autor m.in. wspomnień *Moja droga w świat* (Warszawa 1980) i Wanda Świdrowska (1978, 1979, l. 2); historyk języka polskiego, onomasta, dialektolog historyczny, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego Witold Taszycki (1954, l. 1); profesor Tadeusz Ulewicz (1971, l. 1); profesor trzech uniwersytetów: we Lwowie, w Poznaniu i w Łodzi Henryk Ułaszyn (1951–1956, l. 8); polonistka, profesor Institut national des langues et civilisations orientales w Paryżu Maria Visti (1969–1980, l. 7); historyk literatury i dyplomata żydowskiego pochodzenia, profesor slawistyki Harvard University w Cambridge Wiktor Weintraub (1980, l. 1); profesor Božidar Vidoeski (b.d., l. 1).

Listy w formie rękopiśmiennej, rzadziej w postaci maszynopisów, pochodzą z lat 1945–1980 i są w języku angielskim, francuskim, macedońskim, niemieckim, polskim i ukraińskim. Liczą one 123 karty. Listy od Henryka Ułaszyna pochodzą z lat 1951–1956, a więc z okresu, kiedy stan zdrowia nadawcy, spowodowany m.in. bardzo złymi warunkami życia w powojennej Łodzi (brak mieszkania i środków finansowych), był na tyle zły, że często nie pozwalał na samodzielne zajmowanie się redagowaniem własnych prac naukowych. Opiekę nad nimi powierzył więc Ułaszyn Zdzisławowi Stieberowi. Pisał: „Źle jest ze mną. Mogę nie wrócić do Łodzi. Bardzo proszę o opiekę nad moją pozostałością rękopiśmienną językoznawczą. Omówiłem z profesorem Wierczyńskim i z córką” (Poznań, 16 XII 1951)¹¹. W innym liście Ułaszyn pisze do Zdzisława Stieberta:

Oczywiście oddałem me prace pod Pańską opiekę, ale w zupełności się godzę, jeśli Pan ostateczne przeredagowanie komuś poleci. Sprawa do omówienia. Sądzę, że i kolega Dejna nie odmówi. Inna sprawa to «finansowa». Honorarium, które przypadnie, a mnie już nie będzie, trzeba będzie podzielić pomiędzy redaktorów i moją córkę i należeć się jej to będzie nie tylko z racji «po ojcu», ale przede wszystkim ze

¹¹ Tamże, j. 14, k. 102.

względem na okazywaną mi pomoc, przepisywanie na maszynie itp. Wywdzięczałem się zwykle z przypadającego honorarium, ale teraz już osobiście chyba wykonać bym nie mógł. Bardzo mi więc chodzi o Pańską opiekę i Pańskie rozwiązanie sprawy (Poznań, 23 XII 1951)¹².

Mimo że Ułaszyn był człowiekiem drażliwym i często wdawał się w konflikty i polemiki, do końca życia nie opuszczało go poczucie humoru. W jednym z listów napisał do Zdzisława Stieberta:

Teraz rano po omal bezsennej nocy, ale czuję się lepiej, rzeźwiej. Czy na długo? W każdym razie chociażem nie Mazur, ale płacze mi się po głowie: Bo w Mazurze taka dusza, że choć umrze, to się rusza (Poznań, 16 XII 1951)¹³.

Co dotyczy korespondencji wychodzącej, to jest to list do Kazimierza Nitscha w dosyć drażliwej sprawie rywalizacji Zdzisława Stieberta z profesorem Witoldem Doroszewskim o zakres prac dialektologicznych oraz z listy do Wydziału I Nauk Społecznych Polskiej Akademii Nauk: z roku 1952 w sprawie rezerwacji dla Zdzisława Stieberta hotelu w Warszawie na trzy noce: z 24 na 25, z 25 na 26 listopada i z 19 na 20 grudnia w związku z posiedzeniami Komitetu Językoznawczego (24 listopada i 20 grudnia) oraz zebraniem Komitetu Słowistycznego i Rusycystycznego (26 listopada).

Wśród omawianych materiałów jednostka 15 zawiera korespondencję dotyczącą działalności redakcyjnej Zdzisława Stieberta, związanej z zakończeniem w 1969 r. prac nad edycją *Słownika języka polskiego* (Zdzisław Stieber był zastępcą przewodniczącego Komitetu Redakcyjnego). Z tej właśnie okazji dyrektor Państwowego Wydawnictwa Naukowego Jerzy Wołczyk oraz minister oświaty i szkolnictwa wyższego zapraszają Zdzisława Stieberta na uroczyste spotkanie, które zaplanowano na 5 V 1969 r. (poniedziałek) o godzinie 16.00 w sali Kolumnowej Państwowego Wydawnictwa Naukowego przy ul. Miodowej 10. Motto z pisma Jana Śniadeckiego umieszczone na 1. stronie ukończonego *Słownika...* brzmi: „Wydoskonalenie narodowego języka wiele pomaga do powszechnego oświecenia”.

W j. 15 (8 drukowanych i maszynopisowych kart) umieszczono także dokumenty działalności społecznej i kulturalnej Zdzisława Stieberta (1965–1969). Dyrektor Muzeum Narodowego w Krakowie Jerzy Banach w piśmie z 11 III 1965 r. dziękuje Zdzisławowi Stieberowi za wypożyczenie dzieł Józefa Mehoffera na wystawę jemu poświęconą. Zarząd Stowarzyszenia Przyjaciół Twórczości Jana Kasprówicza (wiceprezes Mieczysław Cieciora, skarbnik

¹² Tamże, k. 104 r., v.

¹³ Tamże, k. 103 v.

Aleksander Zaczyński, członek Zarządu Maria Kasprowiczowa) zaprasza Zdzisława Stieberta na Walny Zjazd Członków 7 VIII 1966 r. „W przeddzień Zjazdu, 6 sierpnia bieżącego roku, o godz. 16.30, z okazji 40-lecia śmierci Jana Kasprowicza odbędzie się uroczystość złożenia kwiatów w Mauzoleum Poety”¹⁴. Ośrodek Kultury Czechosłowackiej zaprasza profesora Zdzisława Stieberta na uroczysty wieczór z okazji 20-lecia swojej działalności w dniu 20 III 1969 r. na ulicę Marszałkowską 77/79 na godzinę 18.00. Zaproszenie opatrzone jest lakową pieczęcią na trójkolorowej wstążce.

Grupa IV jest nieliczna i zawiera zaledwie 4 karty z dokumentami informującymi o uroczystościach poświęconych pamięci Zdzisława Stieberta (1981, j. 16). Jest tu informacja o dwudniowej sesji zorganizowanej przez Instytut Słowianoznawstwa Polskiej Akademii Nauk (Czytelnia Biblioteki Instytutu Słowianoznawstwa PAN, PKiN, 6. piętro, 20–21 X 1981 r.). W sesji wzięli udział: Wanda Budziszewska, Irena Dulewiczowa, Jerzy Duma, Kazimierz Feleszko, Kwiryna Handke, Grażyna Kopińska, Violetta Koseska, Jadwiga Majowa, Leszek Moszyński, Włodzimierz Pianka, Hanna Popowska-Taborska, Hanna Pustola-Ryżko, Janusz Rieger, Zofia Rudnik-Karwatowa, Janusz Siatkowski, Franciszek Sławski, Zuzanna Topolińska, Stanisław Urbańczyk, Bożidar Vidoeski, Ewa Wolnicz-Pawłowska, Elżbieta Wrocławska, Alfred Zaręba, Jadwiga Zieniukowa. Uwagę zwraca też zaproszenie dla żony profesora Marii Obrębskiej-Stieberowej na sesję naukową ku czci profesora dra Zdzisława Stieberta przygotowaną przez Komitet Językoznawstwa PAN (przewodniczący profesor Mieczysław Szymczak), Komitet Słowianoznawstwa PAN (przewodniczący profesor Witold Hensel) i Instytut Słowianoznawstwa PAN (przewodniczący profesor Janusz Siatkowski). Sesja, na której wygłosili referaty wybitni przedstawiciele polskiego językoznawstwa – Maria Jeżowa, Hanna Popowska-Taborska, Janusz A. Rieger, Ewa Rzetelska-Feleszko, Janusz Siatkowski, Witold Śmiech – odbyła się 9 III 1981 r. (poniedziałek) w sali Lustrzanej Pałacu Staszica (początek o godzinie 10.00).

Grupa V to wspomniane już materiały warsztatowe Włodzimierza Mossóczego dotyczące gwary Łemków.

Przebogaty dorobek naukowy Zdzisława Stieberta to ponad trzysta prac dotyczących wielu dziedzin językoznawstwa, głównie dialektologii polskiej i słowiańskiej, fonologii, onomastyki, historii polskiego języka literackiego, historii gramatyki słowiańskiej i słowiańskiej fonetyki porównawczej. Jego ciekawa i urozmaicona spuścizna rękopiśmienna przechowywana w Archiwum Polskiej Akademii Nauk przybliży badaczom postać tego wybitnego uczonego, który przez wielu z nich uważany jest za wzór rzetelnego naukowca i prawego człowieka. „W pamięci współpracowników i uczniów pozostał

¹⁴ Tamże, j. 15, k. 1.

jako człowiek niezmiernie pracowity, uczciwy naukowo, o szerokich humanistycznych zainteresowaniach, a przy tym przystępny” [Wojtycza 2004–2005].

Literatura:

Janusz Wojtycza, *Stieber Zdzisław*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XLIII/4, z. 179, Warszawa–Kraków 2004–2005, s. 577.